

навчання неповнолітніх безпечній поведінці. Якщо такі бесіди з дітьми будуть вестися частіше, то злочини відносно них будуть вчинятися рідше. Проводити їх мають спеціалісти, які працюють з дітьми у всіх сферах життя. Внаслідок таких занять неповнолітні будуть більш довірливо відноситися як до своїх власних дітей, так і до органів правопорядку, які матимуть змогу вчасно попередити злочини проти неповнолітнього; - профілактична робота з батьками дітей, яка сприятиме зміцненню інституту сім'ї і шлюбу (благополучна сім'я менше піддається впливу неблагополучних чинників). Така робота може проводитися шляхом роздавання інформаційних матеріалів по профілактиці віктимної поведінки неповнолітніх: в дитячих садках, школах, на вулицях. Така інформація містить в собі відомості про формування безпечної поведінки неповнолітнього в місцях, де вони проводять час, починаючи з дитячого садка і закінчуючи контактами неповнолітніх з правоохоронними органами; - профілактика віктимної поведінки в ЗМІ (особливо у мережі Інтернет) – в більшості випадків на людину можна вплинути на людину, надавши йому неправдиву або ж просто іншу інформацію. При правильному підході ЗМІ можуть допомогти або навпаки нашкодити. Для досягнення поставленої мети є використання розповсюдженої сьогодні соціальної реклами, яку необхідно розміщувати не лише на радіо чи телебаченні, але і у мережі Інтернет, яка набагато більш поширена серед молоді. В ЗМІ повинні бути не лише реклама проти насильства над неповнолітніми, але і серіали, фільми, програми, які сприяли б зменшенню злочинів відносно неповнолітніх. На жаль, останнім часом взаємодія правоохоронних органів із засобами масової інформації поки що здебільшого обмежується повідомленнями про злочини.

Отже, проводячи роботу з профілактики віктимної поведінки з неповнолітніми мають дуже важливе значення для попередження злочинності відносно дітей та вчиненню злочинності ними самими. Таку роботу мають проводити спеціалісти, які мають необхідні знання, навички уміння в роботі з неповнолітніми, яких так не вистачає на сьогодні в спеціальних установах, в тому числі і у спеціалізованих установах підрозділів МВС України.

ВІКТИМНІСТЬ ТА ЇЇ РОЛЬ У МЕХАНІЗМІ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Колб І.О., старший прокурор відділу прокуратури (м. Київ)

Гура О.А., старший помічник першого заступника Генерального прокурора України

У науці під віктимізацією (Ю. В. Баулін, В. І. Борисов) розуміється процес і результат перетворення особи (спільноти) на жертву злочину. При цьому віктимізація, на переконання Д. В. Рівмана, об'єднує і

динаміку (реалізацію віктимності), і статистику (реалізовану віктимність) як на індивідуальному, так і на масовому рівні.

Як показали результати цього дослідження, і на індивідуальному, і на масових рівнях складниками процесу, у результаті якого з'являються віктимні особи чи стають ними в місцях позбавлення волі, які нехтують своєю безпекою, законними інтересами, свободою тощо, є певні соціальні та психологічні чинники, тобто, як стверджують Ю.В. Баулін та В.І. Борисов, процес надбання віктимності підкоряється закону детермінації, а саме завдяки наявності різних за природою суспільних і психологічних чинників виникає потенційна віктимність, яка в умовах існування злочинності реалізується під час вчинення злочину [1, с. 243].

Разом із тим, як встановили О. М. Джужа та А. В. Кирилюк (і варто з цим погодитися), віктимність в місцях позбавлення волі є не окремо взятою особистою властивістю, рисою засудженого чи іншої особи (ці компоненти є складниками), а є характеристикою:

а) поведінки окремої особи (коли індивід у певних ситуаціях своїми діями ставить себе в небезпечне становище жертви злочину);

б) діяльності ДКВС (її підрозділів та посадових осіб) як специфічної спільноти людей, об'єднаних однією ціллю й завданнями щодо боротьби зі злочинністю в місцях позбавлення волі.

При цьому віктимними є лише ті дії, які відрізняються від соціально-правомірної поведінки підвищеною ймовірністю вчинення злочину саме щодо названих представників цих специфічних відносин.

Отже, як правильно встановив Д. В. Рівман, під час вивчення індивідуальної злочинної поведінки в місцях позбавлення волі ймовірний потерпілий становить інтерес для майбутнього злочинця тією мірою, якою його поведінка вписується в подію злочину і несе в собі заряд криміногенності. Більше того, як небезпідставно зауважили О. М. Джужа та Є. М. Моїсєєв, за такого підходу можемо визначити тенденцію до зворотньо-пропорційної залежності у взаємодії: наскільки більш значна негативна роль поведінки потерпілого у виникненні злочину, настільки менш інтенсивною є антисоціальна орієнтація особистості злочинця серед засуджених.

Проте віктимність у місцях позбавлення волі не можна визначити однозначно, що підтверджується й низкою інших досліджень з означеної проблематики: це комплексне поняття щодо потерпілого, яке містить у собі чинники різного порядку, як загального характеру, так і суто кримінально-виконавчого, а саме сюди входить і статична особистісна характеристика потерпілого, яка має сукупність стабільних типових властивостей особи засудженого (передусім із негативною поведінкою). Крім того, це є динамічним проявом властивостей особи в антисоціальній поведінці потерпілого, яка сприяла злочину.

Віктимність у місцях позбавлення волі, що визначається фактором наявності в засудженого певного соціального, у тому числі

неформального (з огляду існування такого явища, як злочинна субкультура) статусу або виконанням соціальних ролей, тобто це ті моменти, що стосуються віктимності соціально-правової природи покарання у виді позбавлення волі, його складових елементів та спільноти осіб, якою виступають установи виконання покарань і СІЗО (це і один з елементів віктимізації в УВП та СІЗО).

У науці відрізняють віктимізацію на індивідуальному рівні від конкретного злочину та віктимізацію на статичному рівні від злочинності, а також тієї її частини, що існує в місцях позбавлення волі. У кримінологічній літературі (В. Я. Рибальська) склалась обґрунтована позиція, згідно з якою до важливих показників злочинності мають включатись усі сукупні наслідки, які настали в разі вчинення злочинних дій за певний період.

РОЛЬ ПОТЕРПІЛОГО ВІД ЗЛОЧИНУ В КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ТА ПЕНАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ДІЯНЬ У МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Дудко Є.В., здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права НАВС

Охман О.В., здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права НАВС

Необхідність постановки вищеназваного питання як окремого предмета дослідження обумовлена як потребами вивчення генезису рецидивної злочинності в Україні в цілому, так і в установах виконання покарань зокрема. Як у зв'язку з цим зауважив А.І. Алексєєв, є всі підстави говорити про підвищену суспільну небезпеку останньої, оскільки "...кримінально карані діяння в даному випадку вчиняються безпосередньо в процесі виконання покарання за попередні злочини, в умовах ізоляції засуджених, посиленого нагляду за ними, що свідчить про вперте ігнорування кримінально-правових заборон".

Крім цього, у контексті того, що рівень як рецидивної злочинності в Україні в цілому (більше 22% у структурі загальної), так і рівень злочинності в УВП (до 5 %) щорічно є постійними, що є одним з результатів неадекватної реакції держави і суспільства на це суспільно небезпечне явище, виникає нагальне завдання щодо боротьби з ним на всіх напрямках, з використанням більш ефективних форм і засобів, включаючи віктимологічне запобігання злочинам у місцях позбавлення волі. Тим більше, як правильно зробив висновок А. П. Закалюк, що злочинність засуджених, які перебувають в УВП, є особливим різновидом (підсистемою) більш широкої системи рецидивної злочинності, яка, зі свого боку, є підсистемою ще ширшої системи злочинності загалом.